

התורה והמצוה עלון בענייני מצוה הלכה מנהג ועיונים בעבודת ה'

עלון מס' 12

פרשת שמיני מברכין חדש אייר ה'תשפ"ה

פרשת שמיני

תורה מן השמים

דברו אל-בני ישראל לאמר זאת החיה אשר תאכלו מכל-הבהמה אשר על-הארץ: כל | מפרסת פרסה ושקעת שסע פרסת מעלת גרה בבהמה אתה תאכלו: אך את-זה לא תאכלו ממעלי הגרה וממפרסי הפרסה את-הנמל כי-מעלה גרה הוא ופרסה איננו מפרסי טמא הוא לכם: ואת-השפן כי-מעלה גרה הוא ופרסה לא יפרס טמא הוא לכם: ואת-הארנבת כי-מעלת גרה הוא ופרסה לא הפרסה לא תאכלו: ואת-החזיר כי-מפרסי פרסה הוא ושסע שסע פרסה והוא גרה לא-יגר טמא הוא לכם:

ידועים דברי חז"ל (חולין ס: ועוד) בענין סימני הטהרה והטומאה של בעלי החיים: וכי משה רבינו קניגי היה או בליסטרי היה מכאן תשובה לאומר אין תורה מן השמים. ומפרש רש"י: ומנין היה בקי בחיות הללו שאין אדם בקי בהם:

במשך הדורות היו רשעים שניסו להלעיג על דברי חז"ל אלו בנסיונם להביא ראיות נגד הדברים הללו (כמו למשל בטענתם בעניין ההיפוטס, ועוד).

אביא כאן קטע מפירוש המלבי"ם על פרשת השבוע. מדיוקו בפסוקים הללו ניתן לחזק את אותה תשובה לאומר אין תורה מן השמים. על הפסוק אך את-זה לא תאכלו ממעלי הגרה וממפרסי הפרסה את-הנמל כי-מעלה גרה הוא ופרסה איננו מפרסי טמא הוא לכם: ואת-השפן כי-מעלה גרה הוא ופרסה לא יפרס טמא הוא לכם: ואת-הארנבת כי-מעלת גרה הוא ופרסה לא הפרסה לא תאכלו: ואת-החזיר כי-מפרסי פרסה הוא ושסע שסע פרסה והוא גרה לא-יגר טמא הוא לכם:

תחלה מביא המלבי"ם את דרשת חז"ל בספרא (רוב העניין ופיע גם בתלמוד) על פסוקים אלו, ומבאר הדרשות בדרכו האופיינית. אחר כך מביא המלבי"ם מספר חידושים מדהימים, לפיהם מובן היטב טעם לשון הכתוב. הוספתי מעט מילים ליתר הבהרה (דברי המלבי"ם עצמו, בגופן כזה: א):

אך את-זה לא תאכלו ממעלי הגרה וממפרסי הפרסה

את-הנמל	כי-מעלה גרה הוא	ופרסה איננו מפרסי	טמא הוא לכם:
ואת-השפן	כי-מעלה גרה הוא	ופרסה לא יפרס	טמא הוא לכם:
ואת-הארנבת	כי-מעלת גרה הוא	ופרסה לא הפרסה	טמא הוא לכם:
ואת-החזיר	כי-מפרסי פרסה הוא ושסע שסע פרסה	וגרה לא-יגר	טמא הוא לכם:

ועוד לאזה מלים גם בדרך הפשט בשינוי לשון הכתוב.

שבגמל אמר	פרסה	איננו	מפרסי
ובשפן אומר	פרסה	לא	יפרסי
ובארנבת אמר	פרסה	לא	הפרסה.

את-הנמל כי-מעלה גרה הוא ופרסה איננו מפרסי טמא הוא לכם:

כי יש הבדלים. שהגמל פרסותיו מופרסות וחכמי הטבע חושבים אותו בין מפרסי פרסה. אמנם כיון שפרסתו אינה שסועה לשתיים, כי מחובר בסופו, אינו בכלל מפרסי פרסה האמור בתורה; שצריך שיהיה שסוע לשתיים. ועל כן תפס הלשון "פרסה איננו מפרסי", כי יש הבדל בין מלת לא ובין מלת איננו. שמלת "לא" שולל הפעולה ומלת "איננו" שולל התואר מן המתואר או הקנין מן העצם. ופירושו שהגם שנעשה בו פעולת ההפרסה ולא נוכל לומר בו "פרסה לא הפרסי", בכל זה איננו מפרסי, ר"ל אין בו תואר זה שיקרא "מפרסי פרסה" לענין סימני טהרה.

ואת-השפן כי-מעלה גרה הוא ופרסה לא יפרס טמא הוא לכם:

והנה במין השפן נמצא מין אחד ... משכנו בנקרת הסלעים אשר על הר סיני והוא מעלה גרה וברגליו האחרונות יש לו ג' פרסות, רק רגליו הראשונות הם עבות אחוזות בארבע אצבעות ונוכל לחשוב למפרסי פרסה מצד רגליו האחרונות. לזה אמר בו "ופרסה לא יפרסי" בלשון עתיד, רוצה לומר הגם שהתחיל להפרסי בצד אחד מגופו לא יפרסי בעתיד, שלא יגמור בו הטבע פעולה זאת ברגליו הראשונות.

ואת-הארנבת כי-מעלת גרה הוא ופרסה לא הפרסה טמא הוא לכם:

אבל בארנבת שלא נמצא במינו פרסה כלל אמר לשון הפשוט "ופרסה לא הפרסה". וכן במשנה תורה שכלל הכל כל אחד בקוצר אמר "ופרסה לא הפרסו".

ובספרי (ראה. פסקא קב): "אך את זה לא תאכלו" אמר רבי עקיבא וכי משה קניגי ובלסתר היה ... חכמי דור דור חקרו ודרשו על כל מיני הבע"ח ... ולא מצאו אף מין אחד זולת אלה שיהיו לו ב' סימנים או סימן אחד. וזה מופת כי אֵקים ראה ויספרה, הכינה וגם חקרה.

וְאֵת-הַחֲזִיר

כִּי-מִפְּרִיס פֶּרֶסָה הוּא וְשֵׁסֶע שֵׁסֶע פֶּרֶסָה

טָמֵא הוּא לָכֶם:

וְהוּא גִּרָה לֹא-יִגֵּר

ודע כי חכמי הטבע הזכירו בעל חי אחד בין משפחת החזיר נקראת טאיאסו ... והוא מפריס פרסה ולו ד' קיבות כמקרה כל בעל גרה באשר הוא גם מעלה גרה. והוא דומה בתוארו לחזיר היער וגדלו כחזיר הבית. שעריו קשה ושחור ועל צווארו כעמק ממראה לבן ובאמצע גבו ממעל שהוא שסוע כעובי אצבע ... ולא נפלאה היא מ"ש רב חנין בר רבא (חולין ס:) **השסועה בריה בפני עצמה שיש לה ב' גבין וב' שדראות וכי משה קניגי או בלסטרי היה מכאן תשובה לאומר אין תורה מן השמים.** וזאת סגולת החי הזה השוכן באמריקא אשר נעלמה אז מעין כל, רק בורא כל הוא לקצות הארץ יביט. וזה כשמואל שפירש בנדה (כד.) דבריה בעלמא איתא. וכפרש"י שם ולא כר"ת. ולדעת רב דבריה בעלמא ליתא צריך לומר שהגם שיש לו עומק בגבו, לא נקרא ב' גבין כיון שמדובקות בפנים. והשתא לדעת רב יוכרח לומר שאם אמת כדברי הכותבים יהיה זה ממין משפחת הטהורים, כי לכל אחד מן הטהורים יש מינים רבים ... אבל הנראה מדברי חכמי הטבע שבריה זו יש לה שיניים בלחי העליון כחזיר ולועסות המאכל הגם שיש לו ד' קיבות כבעלי הגרה. ולכן חשבה החכם לינעץ למשפחת החזיר. וכבר גדרו חז"ל שבעלי הגרה אין להם שיניים בלחי העליון. וי"ל שלכן אמר בחזיר והוא גרה לא יגר בלשון עתיד, ר"ל שגם המין ממנו שהתחיל קצת ענין גרה ... לא תשלם בו הטבע פעולה זאת כי לועס בשיניו. ... צא וראה כי במקום שהציבה לה תורת הכתב אות ומופת שהיא מן השמים כנזכר גם אחותה תורה שבעל פה נתנה לה מופת כי היא אלקית. אמרו חז"ל (חולין טו:) **כל שאין לה שיניים למעלה בידוע שהוא מעלה גרה ומפריס פרסה.** ומאין נודע זאת להם שלא נמצא מין אחד בעולם שהיא טמא וחסר שיניים העליונים?

ואמר ר"ח היה מהלך במדבר ומצא בהמה שפיה גמום ופרכותיה חתוכות בודק בבשרה אם מהלך שתי וערב בידוע שהיא טהורה ... ובלבד שיכיר ערוד. דלמא איכא נמי מינא אחרינא דדומה לערוד. גמירי דליכא. ... מי בכל חכמי הטבע מעולם ועד עולם יגיד זאת!?

עד כאן דבריו הנפלאים של המלבי"ם, המחזקים מאד את האמונה. לצערנו, גם כיום יש חוגים מסויימים המסתייגים מפירושים מסוג זה. שמעתי פעם אחד שהתקשה לקבל פירוש מסוג זה. הלה תמה היתכן כי עד שהתגלו תגליות אלו, לא ידעו כלל ישראל לפרש ולדייק בפסוקים הללו כראוי? כמובן שאין כל מקום לתמיהות מסוג זה, ודאי לא לגבי עניינים מהם אנו באים להביא תשובה לאומר אין תורה מן השמים. האמת היא שמנקודת מבט שלהם, ניתן להבין מה מפריע לאותם חוגים בפירושים מסוג זה. אך אפילו אם יש צדק בסברותיהם, הרי שההפסד מרובה מהרווח (אם בכלל. וד"ל).

זיהוי בעלי חיים טהורים על פי מסורת

כפי שקבלנו מחז"ל עוף טהור נאכל במסורת. לגבי חיות ובהמות לא נאמר כן, ודי בסימנים שקבלנו, ואם אנו רואים בעינינו את סימני הטהרה (או את סימני הסימנים, לפי מה שנתנו לנו חז"ל), הבעל חיים מותר באכילה. בדורות האחרונים יש שקבלו שבזמננו צריך מסורת גם על חיות ובהמות. מקור הדברים ב**ש"ך** שכתב שצריך מסורת אם חיה או בהמה לגבי חלב. יש שלמדו בדבריו שהוא הדין לגבי עצם היתר אכילת כל בעל חיים, שמותר באכילה רק אם יש עליו מסורת כזו. כן למד **החכמת אדם**, וכן פסק **החזון אי"ש**. אמנם, ברור כי גם אלה שפסקו כן, לא התכוונו שזהו הדין, אלא שמכמה טעמים יש לחשוש בזמננו. ממילא, ברור שלא התכוונו שכשהגיעו היהודים הראשונים לאשכנז לא אכלו שם אלא מחיות ובהמות שהכירו בארץ מוצאם, שהרי מבהמות שהיו כאן בארץ ישראל בזמן חרבן הבית, לא היו זהות לגמרי לבהמות שהיו בארצות אליהן גלו. לכל חיה ולכל בהמה יש כמה זנים, וכולם מאותה משפחה. רבים מהשינויים נעשים בידי אדם על ידי הכלאות של פריטים מאותו מין **בלבד**, תוך העדפה של פרטים מסויימים שיש באותם פריטים (למשל: עצמות שמנות יותר, או רזות יותר, וכדומה). כך תוך כמה עשרות שנים מתקבל זן חדש של אותו בעל חיים. בדבר זה עסקו הבריות כבר מאז בריאת העולם.

מסתבר שגם לפי החכמת אדם והחזון אי"ש ניתן בעניין זה לסמוך על מסורת של בני ארץ אחרת, ואין צורך דווקא במסורת של בני אותה קהילה. אי לאו הכי, אין מנוס מלומר שגם על הכבשים והעזים שבזמננו כאן בארץ"ק אין מסורת, כי כפי שידוע לעוסקים בתחום, אין אלו אותם עזים וכבשים שהיו כאן לפני כ-100 שנה.

לעילוי נשמת הגאון הגדול ר' מאיר ב"ר מצליח מאזוז זצ"ל

פטירתו הותירה חלל ענק בעולם התורה, בעולם ההלכה, בעולם הפסיקה ובעוד מקצועות רבים בתורה, מקצועות שבהם היה דמות יחודית בדור, בה נדירים היו אנשי האשכולות, אשר זכו הן לשליטה מוחלטת בתורה ובהלכה, בדרך הלימוד ובפסיקה, והן במעמד יחודי בתחומי הפיוט והדקדוק, המקרא והטעמים, כאחד הראשונים ממש. חבל על דאבדין ולא משתכחין. (מתוך דברי זכרון של הרב **יהודה אפשטיין שליט"א** בעלון היומי **שמע ישראל**).

הגר"מ מאזוז זצ"ל כמו כן, ידוע היה בזהירותו בכבוד התורה ולומדיה. היה ידוע גם כאוהב ארץ הקדש ועי"ר הקדש ובית המקדש. כדרכה של תורה לא חת מלהביע את דעותיו גם בעניינים שלא תמיד היו מקובלים על כל חלקי הצבור היותר דומיננטי.

מי יתן לנו תמורתו

להערות והארות בעניין העלון:

יחזקאל נוימן קצות החשן 9/6 מודיעין עילית. 0527167567. דוא"ל: yn0527167567@gmail.com.

לתרומות: ניתן לתרום בעמדות נדרים פלוס בקופה: 'עדת יראים-אושטרייך' לשונות 'תרומות עבור קונטרסים וחזירות'

זמני התפלות בקהלתנו ק"ק **עדת יראים-אושטרייך** מודיעין עילית (נתיבות המשפט 111 ב') **בשב"ק פרשת שמיני-מברכין חדש אייר:**
מנחה עש"ק ובשב"ק 6:30 (בלילות שב"ק מקבלים הילדים תזכורת מיוחדת לספירת העמר). שחרית: 8:30. ערבית מוצש"ק: 7:50
מנחה וערבית במשך השבוע הבעל"ט (פרשת תז"מ): 7:05 (ספירת העמר בצבור: 13.5 דק' לאחר השקיעה)
שבת קדש פרשת צו ע"פ החל בשב"ק: שחרית בשעה 7:00. ערבית מוצש"ק וליל יו"ט: 7:30.

התורה והמצוה * ענייני מצוה הלכה ומנהג ועיונים בעבודת ה' * עלון מס' 12 * פרשת שמיני ניסן ה' תשפ"ה